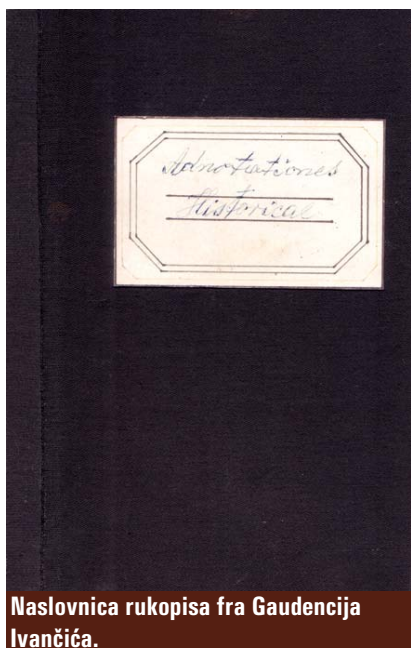

Ušavši u Mostar, partizani nisu odmah pobili fratre. Očito je da su čekali naređenje. Progon Crkve nastavio se i kasnije.

PARTIZANI I FRANJEVAČKI SAMOSTAN U MOSTARU 1945.

Fra Gaudencije Ivančić svjedok je iz prve ruke. Sreća da je imao smjelosti opisati neke događaje tijekom II. svj. rata i poraća. Njegove bilješke sačuvane su unatoč svakodnevnoj opasnosti od UDBe.

► Piše: fra Gaudencije Ivančić

Naslovnica rukopisa fra Gaudencija Ivančića.

1945. 14. II. osvojen je Mostar. Švabe i ustaše povukli su se dalje prema sjeveru. Mi fratri u mostarskom samostanu bili smo oko 7 dana u podrumu, zapravo u refektoriju. Na 14. II. izišli smo jer je prestala pucnjava sa osvojenjem Mostara. Partizanski odredi došli su u samostan prije zalaska sunca. Mi smo naložili vatru u zbornici i grijali se. Došao je k nama jedan oficir. Pitao je da li smo svi tu? Provincijal Dr. Fra Leo Petrović odgovorio je da jesmo. Oficir je upitao koliko nas je pobjeglo i odmah je nadodao: »Sigurno, polovica!« Provincijal mu

je odgovorio da je tako, tj. polovica otprilike pobjegla. Onda je rekao oficir da ostanemo u zbornici do sutra. Provincijal ga je upitao bi li se to moglo prije svršiti pa da budemo slobodni. Bili smo u podrumu 7 dana, nijesmo izlazili na zrak, trebali bismo što prije izići, nadodao je provincijal. Oficir je rekao: »Dobro!« Sada nas je sve popisao po imenu i prezimenu. Provincijal mu je kazivao. Zatim je oficir naredio da mi ostanemo u zbornici a on da će se vratiti za dva sata. S nama je ostavio kao čuvara vojnika sa mitraljezom. Vojnik je imao opanke sa dugim kljunom. Sigurno iz istočne Hercegovine. Ovaj oficir i njegov drug – isto oficir – otišli su. Vratili su se poslije zalaska sunca. Kad su došli prozivali su nas po redu. Neke su pustili da idu na večeru a neke su zadržali. Ostalo ih je u zbornici devet. To su: Fra Leo Dr. Petrović

provincijal, Fra Grgo Vasilj gvardijan, Fra Jozo Bencun, Fra Rafo Prusina, Fra Brno Smoljan, Fra Kažimir Bebek, Fra Nenad Pehar, Fra Zlatko Sivrić, Fra Darinko Br-

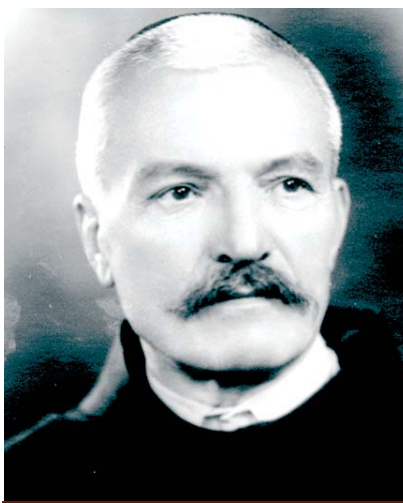
kić. Jedan je oficir ostao s njima u zbornici. Njih 9 poveo je sa sobom. Tvrdio je da su oni bježali pred N.O.V. Fra Zlatko je izvadio iz džepa pismo i rekao im da pročitaju i da će se uvjeriti da on i fra Darinko nijesu bježali pred njima. Pismo je bilo od OZN-e. Zapravo to je bila propusnica za fra Zlatka i Darinka od OZN-e. Propusnica je dozvoljavala fra Zlatku i Darinku da mogu prijeći na partizanski teritorij. Bojali su se u Mostaru velikih borba pa su htjeli izbjeći. Propusnice im je izvadio fra Zlatkov prijatelj »Čakan« Zovko. Zlatko je najprije ugovorio sa mnom prelaz na partizanski teritorij. Poslije je zaboravio na me i ugovorio sa Darinkom. Sreća! Kad je prošetao oficir, upitao je tko im je to dao.

Dvojica partizanskih oficira i sedam vojnika najprije su zajedno s fratrima večerali, a onda sedmoricu izdvojenih fratara odveli na stratište. Rekli su da će ih zatvoriti i ispitati.

»Pročitajte«, odgovorili su oni. Na to im je rekao da idu dolje k nama. Mi smo bili na večeri. S nama je bio drugi oficir. Sjeli smo ga na provincijalovo mjesto. Prije nego je sjeo rekao nam je da će oni njih zatvoriti i ispitati. Nas je to malo obradovalo. Sjeli smo nakon molitve i večerali. Za večeru smo

imali samo gustu čorbu od graha i kiseli kupus na salatu. Ja sam nosio jelo okolo. Taj oficir reče da voli kupus na salatu. Ja sam mu rekao da uzme koliko god može jer kupusa imamo dosta. Poslije naše večere otišao je onaj oficir i doveo je sedam vojnika na večeru. Ja sam ih poslužio s istim jelom. Kad su večerali otišli su gore. Ta dva oficira i sedam vojnika odveli su sada 7 gore spomenutih fratarra. Kao sigurno može se uzeti da su ih odveli na Neretvu od starog mosta do Čekrka – i tamo ih ubili i u Neretvu bacili. Seljaci su poslije nekoliko vremena pripovijedali da je Neretva izbacila tijelo jednoga fratra. Po opisivanju i kazivanju to bi bio fra Rafo Prusina. Govorilo se je da su seljaci tijelo zakopali negdje na Bišću. I k meni je dolazila jedna djevojka i rekla mi je da je Neretva izbacila tijelo jednog fratra. To bi imalo biti negdje ispod Starog mosta. Rekao sam joj da ode vidjeti ali se nije vratila. To je bilo nekoliko dana iza pogibije. Poslije naše večere s onim oficijom – kažu da se je zvao Branko Popadić – i poslije večere onih 7 vojnika mi smo razgovarali o sudbini one sedmorice. Većina nas je mislila, da ih neće odmah ubiti. On nam je izjavio prije početka večere, da će ih zatvoriti i ispitati. Sjećam se pak da je fra Zlatko rekao i tvrdio da je sto po sto sigurno da će ih ubiti. Možda je on iz razgovora s njima zaključio prije nego su otpustili njega i fra Darinka.

Sutra nakon te sudbonosne noći otišli smo fra Pavo Dragičević i ja na mjesnu komandu, koja je bila u Cernici, u činovničkoj zadrugi. Komandant je bio neki musliman. Fra Pavo i ja rekli smo

Ubijeni provincijal fra Leo Petrović.

mu zašto smo došli; fratri su nam bili odvedeni. Fra Pavo je svakoga rekao po imenu i prezimenu i on je zapisao. Rekao je da će se interesirati i da će onda javiti. Ali sve je to bilo uzalud. Ništa nije javljao. Mi smo tada htjeli otići i na mjesnu OZN-u. Ipak smo odlučili ne ići, jer smo se bojali i za sebe.

Vojska je brzo unišla u samostan. Pred crkvom su bili tenkovi. Narod je imao strah ići i u crkvu. Crkva je bila bombardirana. Glavna lađa – krov – bila je srušena. Prizemlje i klerikat u samostanu zaposjela je vojska. Ne znam koliko ih je bilo. No meni je rekao oficir da mu napravimo mjesto za 300 (trista) vojnika. Rekao mi je da sve stvari u klerikatu smjestim u jednu sobu. Prenijeli smo krevete i drugo u jednu učionicu. Rekao je da zaključamo i da uzmemo ključ. Tako je i bilo. Sutradan došao sam i našao vrata objena. Potužio sam se starešini vojske. Rekao mi da opet vrata nekako zaključam. Zaključao sam, ali kad sam drugi put došao, vrata su bila

probijena. Sve stvari razbacane, prevrnute a ne znam što je odnešeno jer je bilo mnogo stvari. Nijesam više ni zatvarao. Vidio sam, da je beskorisno. Vojska je bila sedam, osam dana u samostanu. Kad je ova vojska s tenkovima pošla – kažu – za osvajanje Trsta, odnijeli su nam radioaparata iz zbornice. Radio je bio vrlo dobar. Onog jutra, kad su pošli zaklali su nam sva krmenja (6-7 komada) i odnijeli. Ona vojska koja je bila u Mostaru i njezini upravitelji digli su nam sve namirnice, brašno, vino i dr. Provincijal, Dr. Fra Leo Petrović skupljao je u arhivu ratne namirnice za potrebe bogoslova iza završetka rata. Sve su to otjerali i zaplijenili. Mi smo oskudijevali ali je provincijal to ipak čuvao jer je znao da će iza rata biti teško nabaviti. Ni najmanje se nije nadao, daće tako biti.

Mi smo ipak uspjeli sakriti nešto mesa i žita za sebe. Bilo je to na protivnoj strani samostana – kod kuhinje.

Nekoliko dana iza pogibije fratarra bio nam je uvečer opkoljen samostan. Samostan je na glavnim vratima bio zaključan. I zvonilo na ulaznim vratima zazvonilo je. Fratri su se bili prestrašili jer su se bojali opet zla. Nijesmo odmah pošli, da otvorimo vrata. Bili smo se skupili, iako ne svi, u sobi pokojnog fra Ilije Rozića, koji je bio bolestan. I što smo mi više oklijevali, tim je žešće i češće zvonilo na ulaznim vratima. Onda sam ja rekao fra Krsti Ravliću da moramo ići otvoriti, jer što dulje budemo čekali može biti još gore. Svjetla u samostanu nije

bilo. Iskidana je električna žica od bombardiranja. Tim je teže bilo. Ja sam još prije nabavio mali fenjerić. Njega smo ponijeli i otišli smo na kapiju. Viču izvana, da otvorimo. No ključa nije bilo u vratima. Rekli smo da nije uz nas ključ pa da idu na sporedna vrata od kleričke bašče. I mi smo pošli kroz klaustar na ona vrata. Kad smo se približili k vratima, opazili smo vojnika na vratima s nape- tom puškom prema nama. Ja sam zavikao: »Ajde unutra!« Vojnik je stupio unutra držeći jednako napetu pušku. Idući dalje morali smo mu otvoriti sobu po sobu i on je stalno držao pušku na gotovs. Tako smo obašli sve pa i podrum. Kad smo došli u zbornicu, tu smo našli fra Pavu Dragičevića i fra Antu Jelavića. Očito je bilo da su bili vrlo preplašeni. Partizan je, što je nosio pušku, upitao: »Zašto se boje?« »Boje se Vas«, odgovorio sam. »Vi ste došli u noći i to s puškama.« Onda je pitao gdje smo ustaše sakrili. Mi smo rekli da kod nas nema ustaša i da mogu radi toga biti mirni (netko im to slagao). Otišli su iza toga. Frat- re nijesmo mogli sada lako skupiti. Preplašeni posakrivali su se. Fra Darinko je išao nad Lurdsku špi- lju i tu čučao. Fra Zlatko Sivrić pokrio se nekom daskom u nuž- niku, itd. Nakon izvjesnog vre- mena skupili smo se svi zajedno u zbornici. Bilo je i veselja i straha i pričanja.

Ne znam koliko je dana prošlo i opet su došli i opkolili samostan. Bila je nedjelja. Narod je išao u crkvu. Vojnik je pretresao prosto- rije samostana. Nije ništa našao. Kad je došao na šišu, namjerio se je na sitni luk, što su nam donijeli ljudi iz Rodoča i Jasenice. »To ste vi sigurno odnijeli od Srba u Ba-

Bombardirana franjevačka crkva u Mostaru, 1945.

čevićima«, rekne vojnik partizan. »Ne, to su nam dali naši katolici iz Jasenice i Rodoča.« Otišli su iza kraćeg vremena.

Fra Mato Čturić upravljao je u to vrijeme provincijom. Provin- cijal je ubijen a kustos fra Ignacije ostao je u Zagrebu. Fra Mato je bio slab, bolestan na srcu. On je radio što je mogao u to vrijeme. Išao sam s njim na Vojnu koman- du jedanput ili dvaput. Šef vojnog suda bio je Čedo Miović. Razgo- varali smo s njime. Optuživali su nas. Koliko je bilo moguće rašči-

šćavali smo stvari. Bilo je i kori- sti koliko-toliko od tih veza. Fra Mato je umro naglo. Toga dana opet je bio pretres u samostanu. Najviše su pretresali fra Krstu Ra- vlića. Optuživali su ga radi veze sa škriparima. Kapetan Lovro Kovačević vodio je također premeta- činu. Došao sam u fra Jerke Bora- sa sobu i tu nađem L. Kovačevića. Fra Jerko mi rekne da sjednem. I njemu je lakše kad smo dvojica. Da bude što više zaoštrenje iz- među nas i njih Lovre rekne: »Mi ništa nemamo zajedničko«. Ja mu

odgovorim da imamo mi velikih stvari, koje su nam zajedničke. Upitam ga: »Jeste li vi za slobodu savjesti?« Znao sam, da to stoji u nacrtu Ustava kojega sam imao u džepu. Malo se je promislio i odgovorio, da jesu za slobodu savjesti. Nije smio drukčije ni odgovoriti, jer to stoji u Ustavu. Onda mu ja rekнем: »Eto, i mi smo za slobodu savjesti«. Kažem mu dalje, da je to jedna velika daska na kojoj zajedno stojimo. Šutio je. Upitam ga dalje: »Da li ste Vi za slobodu vjeroispovijesti?« Zamisli se malo, pa rekne, da jesu. I to je stajalo u Ustavu pa nije smio reći da nijesu. Onda mu rekнем, da je to druga velika daska na kojoj zajednički stojimo. Onda rekne: »Ne mogu ja s tobom, ti si učeni-ji.« Ja mu odgovorim da se tu ne radi samo o učenosti nego o istini. Sad je atmosfera bila već drukčija. Bio je blaži. I poslije, kad sam dolazio k njemu i kod pretresa moje sobe i hapšenja nikada se nije pokazao onako otporan. Fra Krsto je toga dana odveden u zatvor. Vrlo teška situacija u samostanu. Istoga dana fra Mate Čuturić na mrtvačkom odru a fra Krsto u zatvor. Fra Mato je upravljao privremeno provincijom a fra Krsto je zamjenjivao gvardijana. K tome pretres i stalno nadziranje. Fra Matu je zamjenio fra Marijan Zubac.

Iza izvjesnog vremena počeli su održavati u samostanu tečajeve za knjigovodstvo. Jedan tečaj trajao je 6 mjeseci. Izmjenilo se više tečajeva. U tečajevima bili su i momci i djevojke. Upravitelj tečajeva bio je ing. Đikić N. On ih je formirao i u antireligioznom duhu. Jedna kat. djevojka, čini mi se od Bugojna, rekla je fra Kreši

Jukiću, da im je Đikić rekao da neće mirovati oni, dok ne vide zadnjeg kralja da visi na crijeva zadnjeg fratra. Jedan put je Đikić razgovarao s fra Marijanom na hodniku. Među ostalim rekne fra Marijanu, da je njihova (partizanska) zemlja a Vaše nebo. Fra Marijan mu rekne da je naše Nebo jer imamo dušu a naša je i zemlja jer imamo tijelo. Ništa nije na to odgovorio.

Među tečajcima bilo je vrlo dobrih osoba. No bilo je i takvih koji su plamteli mržnjom prema svećenicima. Ja sam više puta razgovarao s njima. Tako sam više puta razgovarao i s nekim Srbinom, po imenu Gojko ... On mi je jedan put iskreno otkrio svoje mišljenje o fratrima. On reče, da nikada ništa nije dobro čuo o nama i sve što je čuo, to je bilo zlo. »I kad bi vas tkokod ubio«, nastavio je on, »meni bi bilo pri duši tako, kao da je ubio životinju.« I da prema nama nije imao nikakva dobra osjećaja. Nakon što je s nama razgovarao i motrio nas u samostanu, kaže, da je potpuno promijenio svoje mišljenje o nama. Kaže, da bi mu bilo žao, kad bi nam mlatko, škodio ili zlo učinio a pogotovo da nam on sa svoje strane ne bi nikad ništa zla učinio. Ovaj Srbin Gojko ... sudjelovao je u osvajanju Mostara. Imao je brata kapetana po imenu Nikola ... u OZN-i. S njime sam više puta razgovarao pa i u njegovu stanu. Ja sam na ulici dva puta prošao blizu pokraj njega. I prigovorio mi je, da mu nijesam htio dati nikakav znak pozdrava. Odgovorio sam da ga nijesam vidio ni prvi ni drugi put. »Ja bih pozdravio najvišeg neprijatelja«, odgovorio sam mu, »kad

bi me on pozdravio«. Ipak se vidi, da i on i brat mu Gojko nijesu bili loša srca, pogotovo, ako se uzme u obzir, da je u to vrijeme vladala velika mržnja na svećenstvo.

U Mostaru bila je velika borba za prostorije u samostanu. Išli smo za tim da sačuvamo pojednu sobicu za svakoga od nas i ono još najnužnije. Nijesam bio kod kuće i kad sam došao, rekoše mi da su neki od vlasti (čini mi se oficiri) dolazili i da su uzeli sve sobe osim južnog krila. Dapače rekoše, da je tajnik provincije Bonicije i fra Pijo pristali na to ili potpisali. Otišao sam na općinu, izvjestio predsjednika općine Srbina Tabak i rekao mu da je ta odredba nemoguća. Razložio sam mu svoje mišljenje. On je rekao da on ne može to sam opozvati. Rekli su mi da ja dođem sutra na sjednicu. Došao sam sutradan u općinu (u hotel Neretvi). Bio je Tabak i još dvojica oficira. Razložio sam im svoje mišljenje. Oni su nastojali, da moje izlaganje obeskrijepe ali konačno su opozvali odredbu. Mi smo fratri ostali stalno u istočnom krilu samostana. Tu smo imali svaki svoju sobicu.

Bilo je i kasnije pokušaja da nas dvojicu stave u jednu sobicu. Dokazivali su time, što i njihovi tečajci stanuju po dvojica ili više u jednoj sobi. Rekao sam im da je drugo tečajac, a drugo jedan svećenik koji duge godine radi i sve ima u jednoj sobici. Tečajac ima sa sobom koji prisvlak i to mu je sve uglavnom. Uspjeli smo ih i od toga odvratiti. Opet je došao jedan (ili više) oficir da nam uzme kuhinju i barem pola refektorijuma. Ja sam ga uvjeravao, da mi nemamo na drugom mjestu kuhinje. Na istom šparhetu ne možemo dva različna ručka ili večeru gotovi-

ti. Ponudio sam im da zajedno, u istim loncima gotovimo. Mi smo ostali bez masti i ostalih potrepština a vojska uvijek sebi nade. Oni su to vidjeli pa nijesu htjeli nikako u zajednicu. Konačno su odustali. Nama je bilo drago.

Htjeli su nam oduzeti i kleričku bašču do puta. To su mislili pretvoriti u park. Dokazivao sam im da to treba nama. Rekao sam im, da imamo starih ljudi, koji trebaju čista zraka i ponešto šetnje. To im je jedino mjesto. No nijesu odustajali od namjere. Rekli su nam, da dođemo u općinu na sjednicu. Otišli smo ja i fra Smiljan. Radi nama nepoznatih razloga nijesu došli na sjednicu. Mi smo rekli da nam jave ako nas budu trebali. Nijesu nam javljali i ostalo je pri starome.

Borba je bila i za vjeronauk. Mene su pozvali jednoga dana da dođem u Preparandiju na vjeronauk. Otišao sam. Đacima je bilo vrlo drago što sam došao. Đaci su razgovarali živo i interesirali se za sve postavljajući razna pitanja. U školi su naravno napadali vjeru i što je s time u vezi. Kod đaka je tim jači bio interes za vjeru. Zanimljivo je, da je odmah poslije podne istoga dana direktor Šišić – inače moj kolega i mogu reći donekle i prijatelj jer smo zajedno radili u Preparandiji više godina – poslao meni pismo, u kojem mi piše da sastavim program za vjeronauk i da ga pošaljem, te kad se odobri, da ću onda moći predavati u Preparandiji. Ja sam sastavio program odmah poslije podne i poslao ga. Međutim nikada nisam dobio odgovora na to. To sam i predmjevao. Kasnije su mi rekli đaci da im je rečeno, da vjeronauka neće biti u školi nego u crkvi. Ja sam počeo održavati

vjeronauk u crkvi ali đaci su mi rekli da im se prijeti, tko bude pohađao vjeronauk. Ja sam đacima dokazivao, da je odobreno u crkvi pohađanje vjeronauka. No teško ih je bilo osloboditi straha kad oni čuju prijatnije na svoje uši. Neki su ipak dolazili do kraja školske godine iako u bojazni. Neki su đaci kasnije dolazili i privatno te se vrlo interesirali kako bi se mogli oduprijeti i pobiti ono, što se je u školi iznosilo protiv vjere. Bilježili su i iznosili u školi protiv napada na vjeru. To je dovelo dotle da su Magdaleni Kupek i još dvjema koje su stanovale u Sirotištu rekli da moraju ići ili iz Preparandije ili iz Sirotišta. I one su radije ostavile

Preparandiju. Magdalena je postala č. sestra. Sljedeće godine nijesu đaci nigdje imali vjeronauk. U crkvu nijesu od straha smjeli, a u školi ga nije bilo.

Ne znam, koliko je prošlo vremena pa su opet izdali naredbu, da će u školi biti vjeronauk za one koji hoće. Direktor gimnazije to im je potvrdio. Najprije mi je rečeno, da u gimnaziji nema mjesta za održavanje vjeronauka. Poslije podne, kazali su da imaju predavanja a i navečer neka večernja predavanja. Zatim mi je rečeno, da treba provesti glasanje među đacima. Urgirao sam u gimnaziji nekoliko puta da provedu glasanje. Marko Vego, bivši fratar postao je direktor gimnazije. I k njemu sam išao. On mi je rekao da nije za me zgodno da držim vjeronauk u školi. Nabacio je misao, da bi me mogao netko optužiti. Ja sam mu predložio, da on bude svaki put na vjeronauku i da prati hoću li ja o politici govoriti na vje-

ronauku. On je to odbio. Rastumačio sam to tako, da njemu ne bi bilo zgodno – a ja sam mu predavao u gimnaziji u Š. Brijegu – da mene optuži a s druge strane da bi mu zamjerili, ako ja budem mirno predavao. Stalno je otezano s glasanjem. Nekoliko bi razreda upitali pa bi prestali i tako su otegli do pred kraj školske godine. Naši su se đaci (katolici) javljali u velikom broju za vjeronauk. Bilo ih je koji iz straha nijesu htjeli, osobito oni pred maturom. Urgirao sam više puta i kod oblasnog odsjeka za prosvjetu. Tamo je bio šef musliman čini mi se

Đikić (Osman?) učitelj. Ja sam im bio i dodijao sa svojim urgiranjem. Fra Petar

Bakula donio mi je jedan put poruku, da će me zatvoriti, ako budem i dalje ovako dolazio. Ja sam lično držao da oni neće dozvoliti u školi vjeronauk. Htio sam ipak tražiti ono što je naredeno. Đikić sam jedan put vraćajući se iz njegove kancelarije sreo pred bivšom našom tiskarom. Rekнем mu da sam njega tražio radi vjeronauka. Sada mi otvoreno reče, da oni neće dozvoliti, da mi u školi djetu učimo, da treba umrijeti ako je potreba za vjeru i Crkvu. Ja mu rekнем, da mi samo izlažemo kat. nauku a svakom ostavljamo potpunu slobodu u odlučivanju. I meni je više dosadilo okolo hodati pa sam odlučio ne ići više radi vjeronauka. U osnovne škole na Vrelu, Rodoču i Jasenici dozvolili su da idemo. Ja sam išao na Vrelo, fra Bonicije na Rodoč, a fra Pio u Jasenice. To je bilo školske godine 1948/49. Godine 1949. sva tri smo bili zatvoreni i naravno vjeronauk je prestao.

Unatoč što su u Ustav stavili slobodu vjeroispovijesti, komunisti u stvarnosti zabranjuju vjerovati u Boga.

Časne ss. Milosrdnice poučavale su djecu za prvu pričest i krizmu u 1945. g. Održavale su vjeronauk u prizemnim sobama samostana. U crkvi nijesu mogli, jer je glavna lađa bila bombardirana i daske su visile s krova pa su se mogle svaki čas dolje srušiti. Nakon nekoliko vremena rekoše mi čč. sestre, da se govori po ulici da će ih zatvoriti, jer da nije slobodno poučavati vjeronauk u samostanu. Dozvoljeno je, kažu, samo u crkvi. Ja sam im rekao da se ne boje i da mirno poučavaju a da ću voditi brigu. Nakon nekoliko dana opet su čč. sestre upozorile, da se po ulici govori da će ih radi toga zatvoriti. Ja sam

sada otišao na Oblasni odbor. Našao sam Mladena Spuževića, sina dr. Cvitana Spuževića. On je bio šef unutarnjih poslova Oblasnog odbora. Rekao sam mu o čemu se radi. On je rekao: »Doga ti poučavaj (vjeronauk) gdje god hoćeš. Ali za svaki slučaj, upitat ćemo Salku Nazečića.« Salko je bio profesor i šef prosvjete u Oblasnom odboru. Otišao sam do Salke. On je dao negativan odgovor, naime, da se ne smije nigdje poučavati nego u crkvi. – Kolika razlika među njim i Mladenom. – Ja sam rekao Salki, da ne možemo poučavati u crkvi, jer je crkva bombardirana i da daske vise odozgo s krova pa ako daska pane i ubije

dijete, onda da će nas svećenike optuživati. Pregovarali smo nekoliko vremena a on onda rekne, da on sam ne može to dozvoliti. Rekne, da će sazvati Oblasni odbor i da će pretesti to pitanje. Mi ćemo dotle predavati vjeronauk u samostanu, reknem mu ja. Pa dobro, odgovori on. Zaključak nam saopćite rekoh mu. Otišao sam i vjeronauk su čč. sestre i dalje poučavale u prizemlju samostana. Odgovor uopće nije došao.

Ulomak iz rukopisa
Adnotationes historicae,
Riznica Vicepostulature postupka
mučeništva »Fra Leo Petrović i
65 subraće«

ZAPIS S ISKOPAVANJA POSMRTNIH OSTATAKA U MASOVNIM GROBNICAMA U VRGORCU 11. – 17. listopada 2008.

Izvan dosega znatiželjnih pogleda, u škrtim dalmatinskim vrtačama, partizani su dovršili svoje krvave namjere. Otkopali smo šest tijela.

► Piše: fra Miljenko Stojić

11. listopada 2008.

Osvanuo je lijep i sunčan dan što je malo neobično za ovo doba godine. Na Humcu su se u 7.30 okupili fra Miljenko Stojić, vicepostulator, fra Ante Marić, koji će u ime Vicepostulature voditi postupak iskapanja, fra Vinko Mikulić, pomagač, Tihomir Glavaš, arheolog te grobari Ivo Milićević i Ivica Milišić. U dva smo vozila krenuli prema Vrgorcu, nadomak zaselka Kotezi. Prema pričanjima mještana, tu je ubijen i pokopan fra Maksimilijan Jurčić, a u nepo-

Pogled s lokaliteta masovnih grobnica na okolinu.

